DES RECTORS

Rede uitgesproken bij de
rectoraatsoverdracht
op 5 september 1977

door

prof.dr.ir. J.P.H. van der Want

Landbouwhogeschool - Wageningen

Dames en heren, gasten en leden van de hogeschool-gemeenschap,
Zeer gewaardeerde toehoorders,

Wie zou denken in de roman "Onder professoren" van Willem Frederik Hermans een duidelijk beeld te krijgen van de rector magnificus van de daarin geschilderde universiteit, komt bedrogen uit. Wellicht is de auteur minder geboeid geweest door deze ambtsdrager dan bijvoorbeeld door de personen die hij aanduidt als president-curator en secretaris van de universiteit.

Dichter bij huis gaf de Belhamel (zaliger gedachtenis) op 11 mei 1977 met "het dagboek van een rector magnificus" mogelijk iets meer dan een vluchtig beeld, maar ook de schrijver van dat stuk was - hoe kan het anders - voorin-genomen. Iedere belichting van functies in het maatschappelijk bestel wordt immers bepaald door de visie van het individu dat zich hieraan waagt. Zo ook zal ik mij blootstellen aan het oordeel dat ik een te persoonlijke kijk heb op het rectorsambt en alles wat zich van dit ambt uit bezien, in de hogeschool afspeelt. Mocht zich dit oordeel vormen dan gelieve men wel te bedenken dat mijn inspiratie voortkomt uit de ervaringen van iemand die het rectoraat aan den lijve ondervond.

Uit de aangekondigde titel van de rede hebt u al kunnen afleiden dat ik vanmiddag uw aandacht vraag voor de plaats van de rector, in het bijzonder de rector van de Landbouwhogeschool, alsmede voor de taken die hij naar

wet en toch ook wel naar gewoonte vervult. Een historische beschouwing moet ik, omwille van de tijd, achterwege laten. Ik beperk mij tot de periode sinds het in werking treden van de Wet Universitaire Bestuurshervorming 1970.[1]

Leest men deze wet, in de wandeling WUB genoemd, met de daaraan gehechte memories van toelichting en antwoord, dan ervaart men dat de rector wordt beschouwd als representant van de organisatie van onderwijs en wetenschap, die de kern, het wezen van de universiteit of hogeschool uitmaken. De binding van de rector aan onderwijs en onderzoek binnen zijn instelling is derhalve het uitgangspunt om zijn positie te waarderen. De representatieve functie naar buiten, die de rector reeds van oudsher was toebedeeld, moet dan ook van dat uitgangspunt uit worden benaderd. De wet zegt, dat de rector - kennelijk qualitate qua - in het verkeer met andere universiteiten en hogescholen optreedt namens de universiteit.[2] Welke reële betekenis deze bepaling heeft, is niet geheel duidelijk, vooral als men bedenkt dat, zodra met dit verkeer het sluiten van overeenkomsten of het verrichten van andere rechtshandelingen gemoeid is, slechts het college van bestuur bevoegd is namens de instelling op te treden.[3] De bepaling volgens welke de rector in het verkeer met andere instellingen van wetenschappelijk onderwijs namens zijn eigen instelling optreedt, is uit praktische overwegingen opgenomen.[4] Vermoedelijk deed de wetgever dit omdat in het buitenland de rector veelal als "brievenbus" van zijn instelling wordt beschouwd, vooral als het gaat

om zaken van onderwijs en onderzoek.

Ik sprak over de binding van de rector aan het onderwijs en onderzoek van zijn instelling. Nu worden deze in het algemeen faculteitsgewijze naar disciplines ingedeeld. De technische hogescholen kennen hiervoor afdelingen. Begrippen als subfaculteiten en onderafdelingen laat ik hier buiten beschouwing, omdat zij in feite verfijningen beogen in het stelsel van faculteiten of afdelingen. Ook zwijg ik over de interfaculteiten van de universiteiten. De Landbouwhogeschool heeft slechts één faculteit, namelijk die der landbouwwetenschappen en kent geen subfaculteiten.

Binnen elke faculteit draagt de faculteitsraad de verantwoordelijkheid voor het tot stand komen van het programma voor het onderwijs op de tot die faculteit behorende vakgebieden; ook dient de faculteitsraad rekenschap te geven van het binnen de faculteit verrichte onderzoek.[5] De voorzitters van de faculteitsraden, die als voorzitters van hun faculteitsbesturen de titel van dekaan dragen, zijn per instelling verenigd in het college van dekanen. Voor de Landbouwhogeschool met haar enkele faculteit heeft de wet een speciale voorziening voor de samenstelling van het college van dekanen getroffen. Deze voorziening heeft consequenties voor de rector; ik zal daarover straks nog spreken. Thans volsta ik met op te merken dat volgens de desbetreffende bepaling van de WUB de rector na overleg met de universiteits- of hogeschool-

raad bij Koninklijk Besluit wordt benoemd uit een door het college van dekanen opgemaakte voordracht van tenminste twee gewone hoogleraren. Deze functie van het college van dekanen in de procedure van zijn benoeming benadrukt eveneens de binding van de rector aan onderwijs en onderzoek.

De rector is voorzitter van het college van dekanen.[6] Van belang acht ik de opmerking in de memorie van toelichting, dat indien een dekaan als rector zou worden benoemd, hij in de regel als dekaan van zijn faculteit zal aftreden.

Met slechts één faculteit behoefde de Landbouwhogeschool een eigen wettelijke regeling voor de samenstelling van het college van dekanen.[7] De dekaan van de faculteit heeft er uiteraard zitting in. Hij is de enige, echte dekaan, immers voorzitter van faculteitsbestuur en -raad. Om nu toch een college te vormen, dient de faculteitsraad nog zoveel leden toe te voegen, dat het totaal op zeven komt. De rector, die ook hier voorzitter van dit college is, bekleedt er tevens het lidmaatschap van. Er bestaat op dit punt dus een belangrijke tegenstelling met wat zich in de regel bij andere instellingen van wetenschappelijk onderwijs voordoet. Dit is merkwaardig, vooral in het licht van de zojuist aangestipte opmerking in de memorie van toelichting, die er op zinspeelt dat in het geval een dekaan als rector wordt benoemd hij in de regel als dekaan aftreedt en daarmee zijn lidmaatschap van het college van dekanen verliest. Meende

overigens de wetgever in ernst dat de dekaan van de faculteit der landbouwwetenschappen mede als rector van de Landbouwhogeschool zou vermogen te fungeren? Hierop wordt namelijk een toespeling gemaakt.[7]

De WUB schrijft voor dat de rector uit hoofde van zijn functie lid is van het college van bestuur.[8] De zin van deze bepaling is het aanbrengen van een schakel tussen het college van dekanen, waarin de belangen van de faculteiten ten aanzien van onderwijs en wetenschapsbeoefening aan de orde komen, en het bestuurlijke topniveau van de instelling.[9] Deze binding van de rector aan het bestuur was in het algemeen gesproken voor de Nederlandse instellingen van wetenschappelijk onderwijs iets nieuws. Tot de invoering van de WUB bestond er binnen de instellingen namelijk een strenge scheiding tussen de organisatie van de wetenschapsbeoefenaren en de organisatie van het bestuur. De Landbouwhogeschool vormde in dit opzicht evenwel een uitzondering, want bij de wijziging van 1956 van de wet op het hoger landbouwonderwijs kreeg de rector hier als voorzitter van de senaat zitting in bestuur en dagelijks bestuur. Voorts maakten ook enige andere hoogleraren van de hogeschool deel uit van het bestuur.[10]

Men hoort wel eens de vraag stellen, welke van de twee functies: voorzitter van het college van dekanen of lid van het college van bestuur, prioriteit heeft. Naar mijn mening maakt hier het voorzitterschap van het college van dekanen aanspraak op vanwege de reeds gesigna-

leerde binding van de rector aan onderwijs en wetenschapsbeoefening. Een, overigens mijns inziens minder zwaarwegend argument kan men voorts ontlenen aan het feit dat de voordracht voor zijn benoeming door het college van dekanen wordt opgemaakt. Daaraan doet niet af, dat in het licht van de WUB - zeker in de Wageningse situatie - het deel hebben aan de werkzaamheden van het college van bestuur omvangrijker consequenties heeft voor de werkkracht van de rector dan zijn functie in het college van dekanen.

Recapitulerend kan men stellen dat de rector is:
a. rector magnificus van de instelling;
b. voorzitter van het college van dekanen;
c. lid van het college van bestuur.
Ik zou deze functies achtereenvolgens nader op hun inhoud willen bezien.

a. Omdat het optreden van de rector naar buiten niet duidelijk is omschreven, denkt men hier nog sterk in termen van traditie. Het gaat dan om op het oog vrij onschuldige zaken, die betrekkelijk ongecompliceerd zijn, zoals het vertegenwoordigen van de hogeschool bij dies- en vooral lustrumvieringen van instellingen van wetenschappelijk onderwijs in het binnenland en eventueel in het buitenland, alsook het bezoeken van recepties op ambassades en dergelijke. Als hier geen maat wordt betracht, zou de rector er veel tijd in kunnen steken en zo de kans lopen te worden ingedeeld bij de categorie van mensen die te veel

eten en drinken en te weinig doen.

Voorts is de rector de aangewezen figuur die als gastheer optreedt, wanneer rectoren, dekanen of andere representatieve figuren uit de wereld van de wetenschap de Landbouwhogeschool bezoeken.

Met genoegen reken ik ook tot zijn taak, het tonen van belangstelling voor bepaalde gebeurtenissen in de studentenwereld, zowel de diesvieringen van de gezelligheidsverenigingen of sportieve dan wel culturele manifestaties. Een bloeiend verenigingsleven, dat de studenten mogelijkheden tot ontplooiing biedt, heeft nog steeds grote betekenis voor de hogeschoolgemeenschap. Weliswaar heeft de WUB ook aan de studenten in de bestuurlijke organisatie van de hogeschool enorme kansen tot ontplooiing der persoonlijkheid gegeven. Waar ter wereld zijn de studenten op zulk een aan de overige leden van de hogeschoolgemeenschap gelijkwaardige wijze tot medebesturen geroepen als juist in Nederland? Maar de studentenverenigingen zijn, dacht ik, onontbeerlijk voor het scheppen van mogelijkheden die zich erop richten sociale en meer individuele creatieve functies van de jonge mens te stimuleren. Dat men nog niet alle mogelijkheden ten volle benut, werd ik gewaar uit de geringe activiteiten betreffende het studententoneel; een groot verschil met de situatie van tien - vijftien jaar geleden kan men hier constateren. Daarentegen heeft zich het muziekleven aardig hersteld.

Vakgroepen of individuele medewerkers organiseren allerhande wetenschappelijke bijeenkomsten binnen onze

hogeschool: congressen, symposia, cursussen en dergelijke waaraan doorgaans ook vele "buitenstaanders" deelnemen. Een en ander verdient alle lof. Ik voldeed dan ook gaarne aan verzoeken, bij de opening van zulke manifestaties namens de Landbouwhogeschool een begroeting uit te spreken.

De representatie geeft de rector nog een, door de buitenwereld vrijwel onopgemerkte functie, namelijk het tonen van belangstelling in persoon of bij brief bij vreugdevolle of droevige gebeurtenissen. In dezelfde, persoonlijke sfeer liggen de gesprekken die meestal door leden van het wetenschappelijk personeel worden aangevraagd voor een advies of wanneer men eens problemen in een vertrouwelijke sfeer wil luchten. Ik acht het een gelukkig teken dat de rector hier nog door velen wordt gezien als iemand met wie men een persoonlijk gesprek kan voeren. Daarmee wordt echter wel een beroep gedaan op zijn vermogen zich in te leven in de problemen van een ander.

b. Sprekende over het voorzitterschap van het college van dekanen, wil ik eerst een antwoord trachten te geven op de vraag: wat is de bedoeling van het college van dekanen? Het college heeft slechts één bestuursbevoegdheid, te weten het toekennen van doctoraten en ere-doctoraten.[9] De wet vermeldt dat het college een of meer hoogleraren of lectoren van een Nederlandse dan wel van een buitenlandse instelling van wetenschappelijk onderwijs als promotor dient aan te wijzen, alsmede dat de promotie dient plaats te vinden ten overstaan van dit college of van een door

het college aan te wijzen commissie.[11] Het college heeft een promotiereglement opgesteld met regels voor de toelating tot de promotie, de aanwijzing van de promotor of promotoren, de samenstelling van de promotiecommissie, alsook de promotieplechtigheid zelve, rekening houdende met wat het Academisch Statuut dienaangaande voorschrijft. Zeer onlangs heeft het college een aantal wijzigingen in het promotiereglement aangebracht. De belangrijkste daarvan betreft de passage inzake de co-promotor van het oude reglement. Onder een co-promotor werd aan de Landbouwhogeschool verstaan een gepromoveerde wetenschappelijke (hoofd-)medewerker in vaste dienst van de hogeschool die nauw betrokken was geweest bij de begeleiding van de promovendus tijdens zijn promotie-onderzoek. Zo'n begeleider zal nu co-referent worden genoemd en wel op grond van het feit dat volgens de wet slechts kroondocenten als promotor kunnen fungeren. Het gebruik van het woord co-promotor in dit verband veronderstelt dat er sprake is van een promotor, hetgeen in de Wageningse toepassing van dit woord niet strookte met de letter van de wet. Tevens is het nu mogelijk gemaakt dat ook gepromoveerden werkzaam b.v. aan de te Wageningen gevestigde instituten functionerend onder de vleugels van de Directie Landbouwkundig Onderzoek van het Ministerie van Landbouw en Visserij, als co-referent worden aangewezen, wanneer zij zeer nauw bij de begeleiding van de promovendus zijn betrokken geweest. Buiten de hogeschool worden vooral aan deze instituten promoties voorbereid. Het college van dekanen vertrouwt er dan ook

op dat deze nieuwe regeling wezenlijk zal bijdragen tot versterking van de banden tussen de hogeschool en de betrokken instituten, voor zover het de wetenschapsbeoefening betreft.

Er wordt betrekkelijk veel gebruik gemaakt van de mogelijkheid in Wageningen de doctorsgraad te verwerven. Schommelde een jaar of tien geleden het aantal promoties per jaar omstreeks de twintig, de laatste jaren is dit vrijwel verdubbeld.[12] Verwacht mag worden dat een verdere stijging zich zal voordoen. Ik constateer dit met vreugde, omdat iedere promotie een bevestiging is van de (ik zeg het met bescheidenheid) betekenis die de Landbouwhogeschool bij de beoefening der wetenschappen heeft. Uiteraard moet hierbij de voorwaarde worden gesteld dat de verdedigde proefschriften aan een bepaalde norm van kwaliteit voldoen. Het college van dekanen dient te waken voor handhaving van deze norm.

Ik zou er hier nog op willen wijzen dat de bijeenkomst waarin de verdediging van proefschrift en stellingen plaats heeft en de doctorale waardigheid wordt toegekend, niet zo maar een bijeenkomst is, doch een openbare plechtigheid. Velen - ook promovendi - stellen er prijs op, deze plechtigheid op stijlvolle wijze te handhaven. Moge dit feit een stimulans zijn tot het dragen van ambtskleding bij de promotieplechtigheden door die kroondocenten die daar tot nu toe neutraal of zelfs afwijzend tegenover stonden.

Als voorzitter van het college van dekanen mocht ik, zowel met promovendi als met promotoren, vele gesprekken

hebben over onderzoekingen die leidden tot dissertaties. Ik bewaar daar de beste herinneringen aan. Zij gaven mij een geschakeerd beeld van wat op hoog niveau aan wetenschapsbeoefening wordt gedaan. Deze gesprekken over het bedrijven van wetenschap verkwikten mij steeds.

Wat de ere-doctoraten betreft: formeel kent het college van dekanen deze toe, maar de voordracht ervoor wordt door de faculteitsraad opgemaakt; voorts dient de hogeschoolraad te worden gehoord.[13]

Naast de bevoegdheid de doctorsgraad toe te kennen, kan het college van dekanen desgevraagd of uit eigen beweging advies inzake het onderwijs en de wetenschapsbeoefening aan de hogeschoolraad en aan het college van bestuur geven.[14] In universiteiten met vaak vele faculteiten en sub-faculteiten vormt het college van dekanen een zeer geschikt medium voor overleg van de voorzitters van deze onderdelen der instelling. Men rekent deze onderdelen tot het middenniveau, zulks ter onderscheiding van het topniveau (universiteits- of hogeschoolraad en college van bestuur) en het basisniveau (de vakgroepen). Het ligt voor de hand te veronderstellen dat de coördinatie van dit middenniveau is gediend door de mogelijkheden tot overleg in het college van dekanen. Ik acht dan ook dit college bij uitstek geschikt, adviezen te geven omtrent onderwijs en wetenschapsbeoefening aan de bestuursorganen in de top van de instelling. In dit opzicht verschil ik van inzicht met de schrijvers van een artikel dat kort geleden in

Intermediair verscheen.[15]

De vraag rijst echter of in Wageningen het college van dekanen in dit opzicht wel nuttig kan werken, of dat het overbodig is, de hier bedoelde adviestaak ook werkelijk aan het college toe te kennen. De faculteitsraad beschikt namelijk - krachtens de wet - over vaste commissies voor het onderwijs en het onderzoek, respectievelijk bekend als VCO en VCW. Voorts heeft de hogeschoolraad een eigen commissie voor onderwijs en wetenschap om zich van de gewenste adviezen te verzekeren. Derhalve zou voor het college van dekanen uitsluitend in theorie een adviserende taak zijn weggelegd. Toch kan het soms belangrijk zijn dat ook hier het college van dekanen zijn bij de wet gegeven bevoegdheid tot het - gevraagd of ongevraagd - uitbrengen van adviezen bezit, namelijk als er kwaliteitsaspecten van onderwijs en wetenschapsbeoefening in het geding zijn of komen.

De rector verkeert bij zulk een advisering in een merkwaardige positie. Hij is hier immers zowel lid van het college van dekanen als lid van het college van bestuur, zodat hij in feite bij zo'n gelegenheid als adviseur van zichzelf optreedt. Dit behoeft in het algemeen gesproken geen probleem te zijn. Anders kan het echter liggen in de situatie dat de uiteindelijke beslissing van het college van bestuur niet strookt met het advies door het college van dekanen uitgebracht. Ik vraag mij dan ook af, of het niet zuiverder zou zijn als ook hier de rector slechts als voorzitter van het college van dekanen optreedt en

niet tevens als lid.

De wet schrijft dwingend in één geval voor dat de hogeschoolraad met het college van dekanen overleg pleegt, namelijk waar het betreft de vaststelling van richtlijnen voor de organisatie en de coördinatie van het onderwijs en de wetenschapsbeoefening, welke vaststelling in handen van deze raad is gelegd.[16] Zo heeft thans het college een taak bij de beoordeling van de voorstellen die ter tafel zijn gebracht in het kader van de "operatie maximum". Deze voorstellen zijn erop gericht om bij gelijkblijvende of nagenoeg gelijkblijvende personele en ruimtelijke middelen, het op te nemen aantal studenten op zijn minst op het huidige niveau te handhaven. Hier ligt het kardinale vraagstuk waarmee de universiteiten en hogescholen thans worstelen, namelijk: hoe kan men zo goed mogelijk voldoen aan de massale vraag naar wetenschappelijk onderwijs, zonder het wezen van de instellingen hopeloos aan te tasten; hoe kan men de toevloed van studenten zo beheersen dat er nog ruimte overblijft voor het verrichten van degelijk onderzoek? De oplossing van dit vraagstuk vergt veel wijsheid, opdat niet kwaliteit aan aantal ten offer valt.

De faculteitsraad, die immers in Wageningen verantwoordelijk is voor de aanvulling van het college van dekanen tot zeven leden, besloot hierbij een duidelijk beleid te volgen. Dit zij met waardering vastgesteld. Men heeft daartoe de gevarieerde faculteit der landbouwwetenschappen in vier denkbeeldige sectoren verdeeld, waarbij onderscheiden worden

respectievelijk de teeltkundige, de technisch-bodemkundige en de maatschappijwetenschappelijke vakken, alsmede de natuurwetenschappelijke basisvakken. Deze onderscheiding is dezelfde als de indeling die de VCW hanteert bij de beoordeling van de voorstellen voor promotie-onderwerpen en vooronderzoeken teneinde de faculteitsraad over deze zaken van advies te dienen. Bij de kandidaatstelling voor het lidmaatschap van het college van dekanen wordt ernaar gestreefd, ieder van de vier sectoren gerepresenteerd te krijgen. Men kan daarbij, maar dit is geen dwingende eis, rekening houden met de aard van de wetenschapsgebieden waarop de dekaan van de faculteit en de rector zelf werkzaam zijn. Een van de zeven plaatsen is dan nog open voor iemand met bijzondere kennis en ervaringen, b.v. ten aanzien van het propaedeutisch onderwijs. Zo mag men verwachten dat het college van dekanen het gehele terrein van wetenschappelijke activiteiten van de hogeschool overziet. Dit is van belang voor de uitvoering van de taak aangaande de toekenning van het doctoraat en ook voor de advisering waartoe het kan worden geroepen of zich geroepen kan voelen.

Met genoegen heb ik mogen ervaren dat in de boezem van de faculteitsraad gaandeweg een duidelijker, positiever instelling is gegroeid jegens de positie van het college van dekanen. Deze ervaring put ik met name uit de prettige contacten die in formele gesprekken tussen een commissie van de faculteitsraad en een delegatie uit het college, naar aanleiding van kandidaatstellingen voor het lidmaatschap van het college zijn onderhouden.

De vraag is gesteld of samenstelling van het college van dekanen in de Nederlandse universiteiten en hogescholen uit louter kroondocenten wel op goede voet staat met de democratiseringsgedachte van de WUB.[15] Deze vraag openbaart het spanningsveld gelegen tussen enerzijds de bewaking van de kwaliteit van alle onderwijs en wetenschapsbeoefening tot aan de promotie toe, en anderzijds de behoefte aan democratisering. De wet geeft in deze, mijns inziens terecht, de voorkeur aan het kwaliteitsaspect, omdat democratische controle op dit lichaam dat - behoudens het bezit van de bevoegdheid tot het toekennen van doctoraten - slechts adviserend werk kan verrichten, mogelijk is. Men zou nog kunnen opwerpen waarom dan niet de eenheid van het wetenschappelijk corps, die in de WUB wordt beleden, in de samenstelling van het college van dekanen tot uitdrukking kan worden gebracht? Ik meen dat dit pas gerealiseerd kan worden als er bijzondere zorg wordt betracht ten aanzien van de kwaliteit der bekwaam- en kundigheden van al het wetenschappelijk personeel in dienst van de instelling op de specifieke vakgebieden. Het is bekend dat de overheid de voorwaarden voor een aan te brengen herstructurering van het wetenschappelijk personeel, met bijzondere aandacht voor dit kwaliteitsaspect, tracht geformuleerd te krijgen. Zolang men daarin evenwel nog niet is geslaagd, blijft de verwachting miniem dat een vruchtbare verandering in de aard van de samenstelling van het college van dekanen kan worden aangebracht.

c. Als lid van het college van bestuur is de rector gelijkwaardig aan de overige leden ervan. Hij zal zich vanwege zijn binding aan onderwijs en onderzoek vooral richten op zaken die daarmee verband houden.[9]

Laat mij nu even ingaan op de positie die het college van bestuur inneemt. Het vormt tezamen met de hogeschoolraad het bestuur van de hogeschool. De memorie van toelichting op de WUB maakt duidelijk dat men de hogeschoolraad als het algemeen bestuur en het college van bestuur als het dagelijks bestuur moet zien. Daarbij heeft het college van bestuur bepaalde eigen taken en bevoegdheden.[17] De termen algemeen en dagelijks bestuur wekken de lust op, een parallel te trekken met de bestuurlijke organisatie van een gemeente. Men is dan geneigd, de hogeschoolraad met de gemeenteraad, en het college van bestuur met het college van burgemeesters en wethouders te vergelijken. Inderdaad zien sommigen, ook aan onze hogeschool, deze parallel. Als men er zich evenwel van bewust is dat zo'n parallel niet bestaat, is hiermee een belangrijk misverstand uit de weg geruimd.[18]

De wet geeft in algemene termen aan, welke bevoegdheden hogeschoolraad en college van bestuur ieder hebben. De raad is bevoegd tot regeling en bestuur van de zaken van de hogeschool in haar geheel, voor zover die niet bij of krachtens de wet aan het college van bestuur is opgedragen.[19] In de praktijk komen de in de wet aangeduide taakstellingen erop neer dat de hogeschoolraad de hoofdlijnen van het bestuurlijke kader schetst, waarbinnen het

college van bestuur vervolgens dient te werken. Met andere woorden: de hogeschoolraad stelt de algemene regels van het beleid vast, het college van bestuur vult ze in concreto in. Daarbij heeft het college eigen bevoegdheden. De wet impliceert onder meer dat het college verplicht is, de besluiten van de hogeschoolraad op uitvoerbaarheid te toetsen.[20] Voorts is het college belast met de zorg voor de huisvesting en het beheer van de financiën en de roerende en onroerende zaken, alsmede het voeren van het personeelsbeleid, terwijl het een voortdurend toezicht dient te houden op al wat de hogeschool aangaat.[17]

De laatste jaren is met toenemende klem in de vergaderingen van de hogeschoolraad de vraag gesteld hoever de competentie van het college van bestuur reikt. Van de zijde van het college van bestuur kan men de vraag ook zo stellen: hoe groot mag de detaillering in de besluitvorming zijn, waarmee de hogeschoolraad het college van bestuur kan binden? De hogeschoolraad is bevreesd voor een te veel op eigen houtje opererend college van bestuur. Het college van bestuur ziet zich bij een te sterke detaillering van de besluiten van de hogeschoolraad te veel belemmerd in de efficiëntie van zijn werk.

Wil het vele werk verbonden met het besturen van de hogeschool doeltreffend kunnen worden verzet, dan is een duidelijke definiëring en afbakening van de door de wet in algemene termen gestelde bevoegdheden van hogeschoolraad en college van bestuur nu dringend gewenst. Ik hoop en verwacht dat beide organen elkaar spoedig op dit be-

langrijke punt zullen vinden. Het is, naar mijn mening, voor een aanzienlijk deel een kwestie van vertrouwen van de hogeschoolraad in het college van bestuur. Ik vraag me af, waarom er zo vaak wantrouwen voor in de plaats staat? De bij de wet gestelde spelregels, uitgewerkt in het bestuursreglement, bieden er toch garantie voor dat de raad steeds tijdig zijn mening kan vormen over handel en wandel van het college, en de gelegenheid heeft - indien daar inderdaad reden voor is - het college op de vingers te tikken?

Voorts zou ik de hogeschoolraad willen adviseren, zich in zijn besluitvorming ten aanzien van zaken die eerder in de faculteitsraad werden behandeld of waarover het faculteitsbestuur advies uitbracht, wel opmerkzaam maar met terughoudendheid op te stellen. Aldus kan de hogeschoolraad tonen dat hij rekening houdt met de eigen verantwoordelijkheden van faculteitsraad en -bestuur voor onderwijs en wetenschapsbeoefening.

Zoals reeds werd opgemerkt, zal de rector zich in het college van bestuur vooral vereenzelvigen met de belangen van onderwijs en wetenschapsbeoefening. Fysiek niet in staat zich te verdiepen in alle details van wat op de tafel van het college van bestuur wordt gelegd, dient hij nochtans de draagwijdte van allerlei zaken te doorgronden. Dit vergt zeer veel aandacht. Het is zeker geen eenvoudige zaak uit de vele, véle documenten die het college in een eindeloze stroom moet verwerken, datgene te bestuderen

wat wezenlijk is voor de vorming van een oordeel.

Omdat de rector zo'n sterke binding met onderwijs en onderzoek heeft en de Landbouwhogeschool slechts één faculteit bezit, zou ik er voor willen pleiten in hem de figuur te zien die de verbinding tussen faculteitsbestuur en college van bestuur bevordert. Weliswaar bestaat hier het informele overleg tussen het faculteitsbestuur, de voorzitter van de hogeschoolraad en het college van bestuur, dat frequent wordt gevoerd, doch op de agenda van deze besprekingen kunnen slechts hoofdpunten worden opgebracht, omdat er maar weinig tijd beschikbaar is. Zou de rector de vergaderingen van het faculteitsbestuur en de faculteitsraad meemaken, dan waren hiermee twee zaken gediend. Enerzijds kon hij direct profiteren van de handreikingen die de griffie van de faculteit en de afdeling onderwijs en wetenschap van het bureau van de hogeschool toch al bieden aan het faculteitsbestuur bij de behandeling van vele relevante zaken, die veelal ook het college van bestuur op enigerlei wijze regarderen. Anderzijds zou de rector door eigen waarneming kennis opdoen van het reilen en zeilen van de faculteit en haar bestuur, welke kennis hij zonodig ten nutte zou kunnen maken bij de oordeelvorming in het college van bestuur. Dit laatste zou tevens welkom zijn met het oog op bepaalde aspecten in de voorbereiding van de vergaderingen van de hogeschoolraad. Om zijn vergaderbalans enigszins in evenwicht te houden, zou de rector bij deze regeling alleen de vergaderingen van de hogeschoolraad bijwonen voor zover het punten betreft die een inbreng

van zijn kant mochten vergen.

Het zou mij te ver voeren als ik inging op alle werkzaamheden die de scheidende rector in het kader van zijn functie heeft verricht. Zij slechts aangestipt dat hij qualitate qua lid van de Academische Raad was. Verscheidene keren werd hij in de vergadering van die raad vervangen door het gekozen lid van het college van bestuur, aan wie hij gaarne ook thans zijn dank daarvoor betuigt. De ervaringen met de Academische Raad zijn uiterst curieus; er zou veel over te zeggen zijn als er tijd voor was.

Namens de Landbouwhogeschool had ik zitting in het bestuur van NUFFIC, de stichting van de Nederlandse universiteiten en hogescholen voor internationale samenwerking. Bij uitverkiezing werd ik ook lid van het dagelijks bestuur van deze stichting, die zich onder meer ten doel stelt de Nederlandse instellingen van wetenschappelijk onderwijs te steunen in hun streven, kennis en vaardigheden ook naar de derde wereld over te brengen. Dit is geen eenvoudige zaak, te meer omdat deze vorm van ontwikkelingshulp wordt beheerst door de minister van ontwikkelingssamenwerking, uit wiens pot de zo broodnodige fondsen worden verwacht te komen. NUFFIC heeft gaarne voldaan aan de wensen van deze minister om bij te dragen tot de wijziging van het systeem van overleg en advies ten behoeve van coördinatie en financiering van dit ontwikkelingswerk. Dit hing samen met de gedachte van de minister, grote samenwerkingsverbanden te ontwikkelen waarin enige Neder-

landse instellingen van wetenschappelijk onderwijs zouden participeren om een universiteit in een ontwikkelingsland met raad en daad ter zijde te staan. Deze gebundelde samenwerking zou dienen te komen in de plaats van een samenwerking op meer individuele basis, waarbij meestal een vakgroep hier - en laten we het voor het gemak maar zo noemen - vakgroep van een universiteit of hogeschool in de derde wereld waren betrokken. Ik hoop van harte dat NUFFIC en de in deze stichting samenwerkende universiteiten en hogescholen de voldoening zullen smaken dat de nieuwe overleg- en adviesorganen inderdaad hun doelstellingen met vrucht bewijzen, opdat de achtenswaardige ambities van het Nederlandse wetenschappelijk onderwijs - ook mee te helpen aan de ontwikkeling van achtergebleven landen - kunnen worden verwezenlijkt. De Landbouwhogeschool heeft hier ook belang bij.

Tot 1976, toen de statuten van het Internationaal Agrarisch Centrum werden gewijzigd, had ook de rector zitting in het bestuur daarvan. Dit geeft me gelegenheid even aandacht te schenken aan dit IAC dat met zijn uitstekende accomodatie te midden van de Wageningse instellingen een eigen plaats inneemt. De fraaie behuizing fungeert met recht als internationale ontmoetingsplaats waar landbouwkundige kennis wordt overgedragen.

De Landbouwhogeschool heeft een trouwe vriend van wie de rector als adviseur optreedt. Ik bedoel het LH-Fonds dat onze hogeschool al meer dan 25 jaar in velerlei vorm steun geeft. In het algemeen neemt het fonds nuttige zaken

voor zijn rekening waar de hogeschool uit eigen middelen niet toe kan komen. Maar ook personen en met de hogeschool verbonden instellingen profiteren vaak van dit goedgeefse fonds. Een der activiteiten die jaarlijks, dank zij onze diesviering publiciteit krijgt, is de uitreiking van de LH-Fondsprijs.

Nauwe relaties mocht ik onderhouden met de Stichting post-academisch onderwijs, opgericht door onze hogeschool in samenwerking met het Koninklijk Genootschap voor Landbouwwetenschap en het Nederlands Instituut voor Landbouwkundig Ingenieurs. In de afgelopen jaren werden reeds vele cursussen, meestal van drie tot vijf dagen durend, over allerhande onderwerpen georganiseerd. Zo is er al veel ervaring opgedaan in dit werk dat voor de verdere vorming en ontplooiing van afgestudeerden zo belangrijk is. Deze ervaring is ook nuttig met het oog op de nadere regelingen die inzake het post-academisch onderwijs van de kant van de overheid te verwachten zijn.

Binnen onze instelling had ik o.a. bemoeienis met de commissie studievoorlichting, de commissie rijksstudietoelagen en het sociaal noodfonds voor studenten LH. Het is onmogelijk hier thans over uit te weiden, hoe gaarne ik het ook zou doen, want er zijn belangrijke zaken mee gemoeid die de studenten en hun toekomst raken. Wel wil ik even ingaan op mijn voorzitterschap van de begeleidings-adviescommissie voor de bibliotheek, een door het college van bestuur ingestelde commissie. Einde 1975, bij het vertrek van dr. Walstra als lid van het college van bestuur, die

als zodanig voorzitter van deze commissie was, werd mij gevraagd deze plaats in te nemen. Ik zag daar toen geen bezwaar in. De commissie had namelijk in een nota bekend onder de titel "De toekomst van de bibliotheek" - welke nota in essentie door de hogeschoolraad was aanvaard - aangegeven op welke wijze de ontwikkeling van het bibliotheekwezen aan onze hogeschool het beste gediend zou kunnen worden. Voorts was een commissie bezig, de bouw van een nieuwe centrale bibliotheek als onderdeel van een wetenschappelijk informatiecentrum voor te bereiden, terwijl een andere commissie een overeenkomst ontwierp voor samenwerking tussen de Landbouwhogeschool en instellingen voor landbouwkundig onderzoek ressorterende onder het Ministerie van Landbouw en Visserij. Deze overeenkomst zou de zakelijke basis dienen te leveren voor het te stichten wetenschappelijk informatiecentrum. Ik verwachtte dan ook dat de genoemde begeleidings-adviescommissie vrijwel alleen met technische zaken te doen zou krijgen. Het pakte echter anders uit! Het huidige gebouw van de centrale bibliotheek vertoonde onverwachts ernstige gebreken, als gevolg waarvan er een grote partij boeken uit moest worden verwijderd. Kort daarop deed zich de betreurenswaardige toestand van 's Rijks financiën ook in de voor 1977 aan de Landbouwhogeschool toe te kennen gelden gevoelen, hetgeen de plannen voor nieuwbouw van het wetenschappelijk informatiecentrum op losse schroeven zette. Onder deze geheel onvoorziene omstandigheden, die plotseling allerlei belangrijke beleidsvragen deden rijzen, kwam ik tot het besef in welk

een onmogelijke positie ik mij als voorzitter van deze, het college van bestuur adviserende commissie bevond. Als lid van het college van bestuur voelde ik mij erin belemmerd, op gepaste wijze als voorzitter en lid van deze commissie te fungeren. Personele unies, die zulke frustraties van functies kunnen meebrengen, dienen te worden vermeden. Dit is de les die ik leerde en die ik hier doorgeef met een knipoog naar de rector die, naar ik reeds uiteenzette, als voorzitter en lid van het college van dekanen tevens lid is van het college van bestuur.

Ondanks de tegenslagen kan ik thans toch gewagen van optimisme over de verwezenlijking van de plannen voor de bouw van het wetenschappelijk informatiecentrum, annex centrale bibliotheek, al zijn zij dan van bescheidener opzet dan oorspronkelijk gedacht. Onlangs verscheen een nieuw programma van eisen. Naar ik hoop zullen er geen bijzondere factoren meer opduiken die de realisatie van het centrum verder vertragen. Ik koester de verwachting dat Wageningen over enige jaren een unieke instelling rijker is, die de landbouwwetenschappen grote diensten zal bewijzen.

Zo ik vanmiddag een schets gaf van de veelzijdigheid van het rectoraat en iets aanduidde van des rectors beslommeringen, dan trachtte ik hiermee inhoud te geven aan deze bijeenkomst waarmee het nieuwe studiejaar officieel is geopend en waarin het rectoraat wordt overgedragen. Misschien heeft deze tekst ook nog waarde voor hen die zich later op de nu aangeroerde zaken zouden willen oriënteren.

Overigens bedenk ik dat de WUB slechts wet voor een overgangsperiode is, dat wil zeggen een zeer tijdelijk karakter heeft, ook al zou zij nog eens extra worden verlengd, hoewel dit met het oog op de rechtszekerheid niet te wensen is. Wie weet thans wat de wetgever bij het verstrijken van de WUB met de rector magnificus en zijn huidige taken zal gaan doen?

Dames en heren,
Gaarne wil ik nu allen bedanken die mij als rector magnificus, als voorzitter en lid van het college van dekanen en als lid van het college van bestuur ter zijde stonden. In mijn herinnering draag ik mee wat ik aan steun en vooral aan vriendschap van velen mocht ondervinden. Daartoe reken ik ook de prettige sfeer die de vergaderingen kenmerkten van zowel het college van bestuur als het college van dekanen. Met grote aarzeling de taken op mij genomen hebbende, werd ik spoedig geabsorbeerd door het afwisselende werk, dat mij ook in nauw contact met het bureau van onze hogeschool bracht. Veel respect heb ik voor dit bureau, zijn organisatie en bovenal zijn medewerkers, die zich bewonderingswaardig door hun vele administratieve problemen weten heen te slaan en bergen werk verzetten. Ik kan hier niet allen bij name noemen, wie ik bijzondere dank verschuldigd ben. Een uitzondering geldt de secretaresses, eerst mevrouw Wentholt en later mevrouw Van Helden-Welmers. Zij hebben mij uitstekend geholpen bij het kanaliseren van in- en uitgaande stukken en vele andere zaken. Mede in hun

handen was de agenda veilig. De griffier van het college van dekanen, mr. Verver, ben ik zeer dankbaar voor zijn medewerking en adviezen. Als vanzelf gaan mijn gedachten ook uit naar de vakgroep Virologie. De medewerkers die het werk overnamen, dat ik 32 maanden geleden vrijwel geheel moest laten liggen, dank ik hartelijk voor deze extra inspanning. Ik verheug mij erop, te midden van hen mijn plaats weer volledig te kunnen innemen.

Ik wil mij thans richten tot mijn opvolger, professor dr. H.C. van der Plas.

Waarde Van der Plas, beste Henk,
Als man van wetenschap heb je in je vak, de organische chemie, je sporen verdiend. Binnen de hogeschool alsook daarbuiten heb je er niet tegenop gezien tevens bestuurlijke taken te verrichten. Velen hebben je zo om je persoonlijke eigenschappen leren waarderen. Het doet mij goed in jou mijn opvolger te begroeten.

Met het omhangen van de keten heb ik de eer je in de rectorale waardigheid te bevestigen.

Leve de Landbouwhogeschool, leve de rector!

[1] R. Geerlings en H.W.J.M. Oderkerk, De rector magnificus. Intermediair 13 (26): 21-23, 1977.

[2] Art. 33.1 WUB

[3] Art. 31.1d WUB

[4] M.v.A. - WUB

[5] Art. 8.1 WUB

[6] Art. 34.1 WUB

[7] Art. 34.2 WUB

[8] Art. 30.2 WUB

[9] M.v.T. - WUB

[10] J. de Visser, Het bestuur. In: LH 50, De Landbouwhogeschool op een keerpunt, 1968.

[11] Art. 34.4 WUB

[12] Stuk no. 13b ter zake van behandeling wetsontwerp verlenging en wijziging WUB 1970 in de Eerste Kamer, geeft in dit opzicht een interessant vergelijkend overzicht.

[13] Art. 34.5 WUB

[14] Art. 34.3 WUB

[15] R. Geerlings en H.W.J.M. Oderkerk, Het college van dekanen. Intermediair 13 (24): 21-25, 31, 1977.

[16] Art. 27 WUB

[17] Art. 31 WUB

[18] D.L. Couprie, J.C.P.A. van Esch en Tan Mei Wha, Het bestuur van de universiteit. Universiteit en hogeschool 21: 175-194, 1975. Hierin o.m. een opsomming van de bedoelde verschillen.

[19] Art. 20.2 WUB

[20] Art. 31.1a WUB